HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשה מתה [א]ראשון ואחר כך מת הבעל יורשי (א) אשה אומרים בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים [א]נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב:

גמ'

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו: **יורשי הבעל.** אביו או אחיו או בניו מאשה אחרת: **אשה מתה ראשונה.** ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו: **יורשי האשה.** קרוביה ממשפחת אביה [ב] (ואחרי כן מתה היא וירשנו בכל נכסיה): נכסי צאן ברזל והיא נדוניא דהנעלת ליה ונכתבה בכתובה ומנה ומאתים ותוספת ונכסי מלוג שלה: **ב"ש אומרים יחלוקו.** שהרי ממון מוטל בספק הוא וי"מ ביבמות בהחולץ (ד' לח:) דאכתובה לא פליגי ב"ש אלא אשארא: **וב"ה אומרים נכסים בחזקתן.** בגמ' מפרש בחזקת מי הלכך לאו לקמיה קאי אלא ה"ג וכתובה בחזקת יורשי הבעל והני נכסים דקאמרי ב"ה הן נכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה ושמאן בכתובתה ואחריותם עליו אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו: **וכתובה בחזקת יורשי הבעל.** מנה ומאתים ותוספת [ג] שממון הבעל ראוי לינתן [ד] לה הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשים: **נכסים הנכנסים ויוצאים עמה.** הן נכסי מלוג שנפלו מבית האב ואין אחריותן עליו: **בחזקת יורשי האב.** שמאביה באו לה:

גמ'

נפל הבית עליו ועל אשתו כו' ב"ה אומרים נכסים בחזקתן. תימה למ"ד בגמרא בחזקת יורשי האשה אמאי לא חשיב להו בהדי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה ולמ"ד בחזקת יורשי הבעל אמאי לא תני לה בהדי כתובה ואיכא למימר דלא שוו בטעמייהו (ב) כדפרישית בסמוך: **ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן.** קשיא לר"י מ"ש דהכא אמר נכסים בחזקתן ומפרש בגמ' בחזקת יורשי האשה ואילו בסיפא תנן נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואמאי הוה ליה למימר (ג) כמו התם נכסים בחזקתן דהיינו בחזקת יורשי האם כדפי' בגמרא ותירץ דהאי תנא ס"ל ירושת הבעל דרבנן ולכך לא הוי אלא בחזקת יורשי האשה ואפילו ס"ל נמי דאורייתא יש לחלק ולומר כיון דירושת הבעל אינה משום קורבה הוי בחזקת האשה [א] אבל גבי נפל הבית עליו ועל אמו הוו נמי בחזקת הבן משום קורבה מיהו קשה לר' אלחנן דהא ר"ע איירי בסמוך בההיא דנפל הבית עליו ועל אמו ואילו ר"ע אית ליה ירושת הבעל דאורייתא לעיל בפ' יש נוחלין (דף קיא:) וגם בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג:) מיהו מצי למימר (ד) ברישא דנפל הבית עליו ועל אמו לאו ר"ע קאמר לה והא דקאמר מודה אני היינו אפי' סבירא להו כב"ש אבל מ"מ לא קתני לה ברישא ועוד קשה לו לטעם דמחמת קורבה (ה) לה למה יהא יותר בחזקת הבן מבחזקת שאר יורשי האם והלא הם באים מחמת קורבה אלו כמו אלו ור"י תירץ דגבי הבעל יש לחשוב יותר בחזקת האשה לפי שכמו שדרך האשה (ו) מתה קודם בעלה כך דרך הבעל למות קודם האשה ולא יירשנה ואין זה פורענות ולכך לא סמכה דעתה כולי האי אבל גבי בן ואם דאם מת לפני האם הוי פורענות [ב] להכי תקינו הכא גבי נפל הבית עליו ועל אמו שיהיו (ז) בחזקתה לפי שהוא עתיד ועומד לירש את אמו יותר ממה שהוא עתיד הבעל לירש את אשתו: **ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן.** קשיא לר"י למ"ד בגמרא בחזקת יורשי הבעל למה ליה טעמא דחזקתן תיפוק ליה שאינם יכולין להיות בחזקת יורשי האשה לפי שהיא צריכה שבועה על כתובתה ואין אדם מוריש שבועה לבניו [ג] כדאמרי רב ושמואל בס"פ כל הנשבעין (שבועות דף מח.) וקי"ל כותייהו ובשלמא לב"ש דאמר יחלוקו (ח) שחצי בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אית להו לב"ש כל העומד לגבות כגבוי דמי והוי כמו שמוחזקין בממון ולא אדם מוריש שבועה לבניו [ד] כדאמרינן בפרק כל הנשבעין (שם:) וגם לר"ח [דאמר] בחזקת יורשי האשה ליכא לאקשויי מידי דהא אית ליה בפרק כל הנשבעין (שם.) דאדם מוריש שבועה לבניו ופליג ארב ושמואל אבל ר' יוחנן דהכא מסתמא לא פליג ארב ושמואל דהתם ומצינו למימר כגון שפטרה משבועה אבל לא משמע הכי אבל י"ל דהיא הנותנת (ט) משום שהנכסים בחזקת הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה לא (י) יוכל להוריש שבועה לבניה ולא יטלו יורשי האשה כלום אבל אם היו בחזקת יורשי האשה אז הוה אמרי' שיש לה הכל דהא כיון שהיו מוחזקין בממון שבועה כזו יכולה להוריש לבניה כממון ולא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו דהא לב"ש נמי הואיל והיא מוחזקת בממון מטעם דכל העומד לגבות וכו' לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי כגון שיחד לה קרקע בד' מלרנהא דפטורה משבועה כדאמרי' בריש אע"פ (כתובות דף נה.) דא"כ כי מקשה מכמה [ה] (ברייתות) בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח.) ⊙ ופריך נמי מברייתא דמוקי (כ) כב"ש לישני ליה כגון שיחד לה ארעא בד' מלרנהא מ"ר ובשם הר"ר שמשון מ"כ שמעתי דלא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אין טענה שבועה אלא משום דחיישינן דלמא מתפיס לה צררי והיינו כגון שהלך למ"ה דאז מתפיס לה צררי אבל נפל עליו כו' שהוא לפתע פתאום ליכא למיחש להתפסת צררי ואין נראה לר"י כי למה אין לחוש שתפסה מחיים כדאמרי' באלמנה ניזונית (כתובות נו. ושם) ⊙אלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרינן דהיינו למזונותיה אבל לכתובה מפקינן מינה ומיירי כגון שתפסה מחיים דאמרי' בפרק הכותב (שם פה.) (ל) התפיסה לאחר מיתה לאו כלום היא ולמה אין לנו לחוש לתפיסה מחיים ואמרינן נמי בהשולח (גיטין ד' לה. ושם) ⊙ רב לא מגבי כתובה לארמלתא דחייש לצררי: **נכסים בחזקתן.** ביבמות פרק החולץ (דף לח.) ובכתובות פרק האשה שנפלו (דף פ: ושם) (מ) מתה מה יעשו בכתובה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל וב"ה אומרים נכסים בחזקתן ופי' רש"י כי היכי דפליגי הכא אמוראי בגמרא [ה] הוו פליגי התם ובחזקתן היינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואין נראה לר"ת דלא דמיא כלל מתני' דהתם להך דהכא דהא התם לא פליגי ב"ש אלא אנכסי מלוג ולא אכתובה כדדייק התם בגמרא מדקתני' יורשי הבעל עם יורשי האב א"כ יורשי האב ודאי [ו] דהיינו בנכסי מלוג אבל בכתובה ב"ש מודו לב"ה ואילו הכא פליגי ב"ש אפי' בכתובה מדקתני יחלוקו סתמא ולא קתני עם יורשי האב כי התם והיינו טעמא דלא דמיא כלל דהכא להתם (נ) דהכא ודאי אין כח ליורשי הבעל דהא מיד כשמת הויא לה כמו שגבתה כבר כתובתה והויא לה ספק דאימור מתה ראשונה ולכך יחלוקו אבל התם כשמת הבעל קם היבם תחתיו וזקוקה לו [ז] ולא הויא כמי שגבתה כתובתה דעד אחר חליצה אין לה כלום ולהכי יש להו כח ליורשי הבעל ומודו כולי עלמא שהנכסים שלו בחזקת יורשי הבעל דלא פליגי אלא בנכסי מלוג אבל בכתובה ובנכסי צאן ברזל לא שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים אבל הכא אית להו דיחלוקו מטעם דשטר העומד לגבות כגבוי דמי ולכך אין לחלק בין נכסי צאן ברזל לכתובה ועוד אמר דע"כ לא פליגי התם בחזקת מי כי הכא דא"כ תקשה לך למ"ד הכא בחזקת יורשי האשה א"כ התם נמי הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת יורשי האשה לב"ש דלא פליגי בהא ונכסי מלוג יחלוקו א"כ הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת האשה מנכסי מלוג ואדרבה יותר הם בחזקת הבעל מנכסי מלוג כדתנן ביבמות ריש פרק אלמנה לכהן גדול (דף סו.) עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה עבדי נכסי מלוג לא יאכלו בתרומה אלמא מוחזקין יותר נכסי צאן ברזל בחזקת הבעל מנכסי מלוג [ח] א"כ היכי מצי למימר דבשל מלוג יחלוקו יורשי הבעל ובשל צאן ברזל יהיו כולם לגמרי בחזקת יורשי האשה וליכא לאקשויי למאי [דפרישית] (ס) דהתם הוו נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עריב ותני להו נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל וכן למ"ד בגמ' נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עריב ותני נכסים (ע) וכתובת אשה בחזקת יורשי הבעל דאיכא למימר דלא שווינהו בטעמייהו דנכסי צאן ברזל אינם כל כך בחזקת יורשי הבעל כמו כתובה לפי שנכסי צאן ברזל הביאה מביתה אבל כתובה מנה ומאתים הוא נותן ואפי' כשאינה זקוקה ליבם הכתובה בחזקת יורשי הבעל [ט] ולמ"ד (פ) בחזקת יורשי האשה בגמרא לא שייך הכא למיתני בהדי נכסי מלוג דלא שוו לגמרי בטעמייהו דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה כדפרי' לעיל בסמוך. מ"ר: [ו] **נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו.** שאלו לרבינו שמואל למה יחלוקו הוה לן למימר שיורשי האם הם ודאי בחלקו האחד (צ) שיש לה בנים אחרים [י] והבן זה הוא ספק כי שמא מת קודם אמו [יא] והוה ליה ספק ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאמר ביבמות פרק החולץ (ד' לח. ושם) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא בא ספק ואמר ההוא גברא בר מיתנא ופלגא דידיה ויבם אמר את ברא דידי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ופירש רש"י שם דלהכי קרו ליה ליבם ודאי לפי שהוא ודאי בפלגא אחד יש להיות ודאי בכל הנכסים וא"כ ה"נ אמאי לא אמרינן הכי ותירץ רבינו שמואל דהכא איירי שאין לה לאם בנים אחרים אלא יורשי האב היינו אחיה שאם [ז] מת הבן אחריה אין להם כלום ולכך הם ספקות אלו כמו אלו ואין נראה לר"י ולר"ת ולריב"א דהא אפי' יש לה בנים אין לנו לחשוב זה (ק) ספק ודאי מדקאמר לקמן (ד' קנט:) גבי נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב כו' מאי לאו יורשי האב (ר) כו' ופירש רבינו שמואל בני מורישיו אחי יורשי האב אחי הבן אלמא אע"ג דיש בנים אחרים לאב לא הוי אמרי' (ש) ספק ודאי שאין לנו לחושבן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא ודאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי מדתנן בפ"ק דב"מ (דף ג.) זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי מי שאמר חציה שלי ישבע שאין לו פחות [מרביע ויטלנו וזה ישבע שאין לו פחות מג' רביעים] ויטלנו אמאי לא הוי הכל שלו כיון שהוא ודאי ואין ספק ודאי בזה החצי [יב] יטול הכל דהוי ספק ודאי ואין ספק כו' ועוד קשה לר"י מדאמר לעיל פרק בית כור (דף קז.) שני אחין שחלקו

מסורת הש"ס

א) צ"ל ראשונה, ב) רש"ל מוחק זה, ג) צ"ל שממון, ד) [צ"ל ליתנן להם הלכך מספק לא תוציאם מחזקת כו'. יעב"ץ], ה) צ"ל משניות, ו) שייך לע"ב, ז) גי' רש"ל מתה האם אחיה אין,

* * *

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ובית כו' ופריך נמי מברייתא דמוקי כב"ש לישני ליה כגון שייחד. תמוה לי דהא בהך ברייתא קתני שהאב גובה בשבועה. הרי דמיירי במקום שצריך שבועה ומוכח דמיירי בלא ייחד ולע"ג: **באה"ד אלמנה** שתפסה. לא זכיתי להבין דלמאי צריכים להקדמה זו ואף אם היה מהני תפיסה מחיים מ"מ ניחוש שמא תפסה ומהני באמת תפיסתה ונפרעה בזה ובאה לפרוע עתה בחנם ולע"ג: **באה"ד רב לא מגבי.** מחוסר ביאור מה ראיה מהתם לחששא דתפסה מחיים:

* * *

הגהות הב"ח

(א) במשנה יורשי האשה: (ב) תום' ד"ה נפל וכו' ועל אשתו וכו' בטעמייהו כדאפרש בסמוך: (ג) ד"ה ובית הלל וכו' הוה ליה למימר נמי התם: (ד) באה"ד מיהו מצי למימר דרישא: (ה) באה"ד לטעם דמחמת קורבה למה כצ"ל ותיבת לה נמחק: (ו) באה"ד שדרך האשה שתמות קודם וכו' הוי פורענות. נ"ב הכי איתא ר"פ יי"נ: (ז) באה"ד בחזקתו לפי שהוא עתיד: (ח) ד"ה ובית הלל וכו' שהחצי בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום מההיא דאין אדם: (ט) באה"ד אבל י"ל דהיא הנותנת דמשום. נ"ב תימה לפי דעת התוס' א"כ לריש לקיש משום בר קפרא דיחלוקו קשה מההיא דאין אדם מוריש שבועה לבניו דמסתמא לא פליג ארב ושמואל וכמו שכתבו התוס' אליבא דר' יוחנן ועוד דהא אנן קי"ל כריש לקיש משום בר קפרא דיחלוקו וקי"ל כרב ושמואל דאין אדם מוריש כו' וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא ולפי' הר' שמשון אתי שפיר: (י) באה"ד לא תוכל להוריש שבועה וכו' הוה אמרינן שיש להם הכל דהא כיון וכו' יכולה להוריש לבניה דהא לבית שמאי נמי הואיל והיא מוחזקת בממון לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי: (כ) באה"ד ופריך נמי מברייתא דמוקי לה כב"ש. נ"ב כלומר אמאי דחיק נפשיה לשנויי בכמה גווני ולבסוף משני נמי על ברייתא אחת הא מני ב"ש היא דאמר שטר העומד לגבות כו' לישני לכולהו בשינויא חדא כגון שייחד כו' אלא בע"כ דלא ניחא כלל לשנויי כגון שייחד כו': (ל) באה"ד דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא וכו' לא מגבי כתובה: (מ) ד"ה נכסים וכו' האשה שנפלו שנינו מתה מה יעשו בכתובתה: (נ) באה"ד דהכא לדהתם דהכא ודאי אין כח וכו' מיד כשמת הבעל הויא לה: (ס) באה"ד למאי דפרישית התם אי הוו: (ע) באה"ד נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל דאיכא למימר דלא שוו בטעמייהו וכו' שנכסי צאן ברזל הביאה האשה מביתה: (פ) באה"ד ולמ"ד בגמרא בחזקת יורשי האשה לא שייך הכא למיתני בהדי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה דלא שוו לגמרי: (צ) ד"ה נפל וכו' כשיש לה בנים וכו' דלפי שהוא ודאי: (ק) באה"ד לחשוב זה הספק ודאי כדקאמר לעיל גבי נפל. נ"ב זהו לפי גירסת ר"ח ור"ת דסוגיא זו קבועה לעיל: (ר) באה"ד מאי לאו יורשי האב בני דמסיק מאי יורשי האב אחי ופירש רבינו שמואל אחי הבן אלמא כצ"ל ותיבות בני מורישיו אחי יורשי האב נמחק: (ש) באה"ד לא הוה אמרינן דהוי ספק:

עין משפט נר מצוה

קם א מיי' פ"ה מהל' נחלות הל' ו סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף ו:

* * *

מוסף תוספות

א. משום שהיורשין באין לירש אותה מחמת הבעל הם באים ולא מחמתה ונכסים שלה היו ובחזקת הבאים מכחה הם עומדין לפיכך הם של יורשי אשה. רמב"ן במלחמות. ב. לפיכך לא החזיקום בחזקת האם. יבמות לח. תוד"ה וב"ה. ג. לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה זו שנתחייב אביהם. רש"י שבועות מח. ד. ואע"ג דתקון רבנן שלא יפרע אלא בשבועה ממון גמור הוא להוריש לבניו. רש"י שבועות מח: ה. פי' ב"ה דקאמרי נכסים בחזקתן דהיינו נכסי צאן ברזל בחזקת מי ר' אלעזר אומר בחזקת יורשי האשה ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ור"ל אמר יחלוקו. יבמות לח. תוד"ה וב"ה. ו. [ד]מדקתני יחלקו יורשי בעל עם יורשי האב אלמא יורשי האב עיקר. תוס' ישנים יומא פה: ז. דהיבם כבר היה מוחזק בנכסים קודם מיתתה משעת מיתת אחיו שהוא יורש. כתובות פ: תוד"ה נכסים. ח. אפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי לא חשיב בהכי (נכסי מלוג) קנין כספו כיון שאין הגוף שלו. יבמות סו. תוד"ה אלמנה. ט. [ד]השתא דקאמר נכסים בחזקתן הרי הוא כמפרש הטעם כי זו היא חזקה הראויה להם, דהיינו נכסי צאן ברזל חזקת הבעל משום דאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וגם היה יכול למכרן אבל גבי כתובה הטעם פשוט למה הן בחזקת יורשי הבעל ולא הוצרך לומר בה נכסים בחזקתן. שיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש. י. ואפי' מתה האם ראשונה. ריטב"א יבמות לח. יא. יורשי הבן דהיינו אחין מאביו ספק כי אם מתה האם אחרונה אין להם כלום שאין הבן יורש אמו בקבר. שם. יב. מחמת הודאת חבירו. שם.

* * *

רבינו גרשום

וחזר ולוה ושוב קנה ומכר דהרי השבח שהשביח לוקח דמי כאילו השביחו לוה ומכרו ללוקח שברשות המלוה השביחו שהיתה משועבדת לו. וקתני כשהוא גובה הלוקח מן המוכר גובה הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין דמשמע דכל השבח יגבה ממנו ואם איתא דהיכא דכתב לתרווייהו מלוין יחלוקו אי הכי אמאי גובה הלוקח השבח כולו ממוכר חצי שבח בלבד היה לו לגבות ממנו דהאי שבח שהשביח לוקח דמי כמו שהשביחו מוכר ומכרו ללוקח והיינו דאיקני ומכר. ולוקח גופיה כמלוה הוא דהא כתב לו דאיקני ולמלוה נמי כתב לו דאיקני והאי שבח מכר הוא ואם איתא דיחלוקו אמאי טורף האי בעל חוב השבח כולו חציו בלבד היה לו לטרוף מן השבח והלוקח דכמלוה הוא היה לו לתפוש נמי חצי מן השבח לעצמו וחצי האחר שטרף לו בע"ח היה לו לגבות מן המוכר ולא יותר. ומשני מאי גובה נמי חצי שבח ולעולם יחלוקו: נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשון. ואין לה כתובה דהבעל יורש אשתו וממונא בחזקת בעל קאי. ויורשי האשה אחיה אומרים הבעל מת ראשון. ב"ש אומרים יחלוקו בין עיקר הכתובה מאתים או מנה ובין התוספת דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל עליו באחריות ובין הנכנסים והיוצאין עמה כגון נכסי מלוג הכל יחלוקו שמוטל בספק הוא אם הוא יורש או היא: וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. כלומר העמד הנכסים על מי שהיה מחזיק בהן העיקר א) כתובה מאתים או מנה וכתובה דהיינו תוספת בחזקת יורשי הבעל משום דבחזקת הבעל קיימי קודם דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים: ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב של אשה משום דבחיי הבעל היתה אשתו מוחזקת בהן בנכסי מלוג שלה שהבעל לא קבלן באחריותו:

א) עי' לקמן בסוגיא וצ"ע ואולי דל"ל על מי שהיה מחזיק בהן: וכתובה. דהיינו מאתים או מנה ותוספת בחזקת יורשי וכו'.

SHAS MOZNAIM